

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 11 (Haziran/June 2023), s. 370-389.
Geliş Tarihi-Received: 19.09.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 18.05.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1177083

Türkülerde “Körpelik”

“Pure Youth” in Turkish Folk Songs

Ümmügülsüm CANDEĞER*
Filiz METE**

Öz

Türküler, Güncel Türkçe sözlüğüne göre halkın içinde bulunduğu duygu ve durumları anlatan hece ölçüsü ile yazılıp halk ezgileri ile seslendirilen müzik türüdür. Türkülerde aşk, sevdâ, ayrılık, ölüm, gurbet, hastalık, kahramanlık gibi çok farklı konular işlenmektedir. Hayatın her anını kapsayan her durum türkülerde yer alır. Bu bağlamda, kültürel birikimi içinde barındıran türkülerin incelenmesi aynı zamanda bir toplumun yaşamının araştırılmasıdır.

Bu çalışma, TRT Müzik Daire Başkanlığı THM Arşivi’nde körpe kelimesinin taranmasıyla yapılmış bir doküman inceleme çalışmasıdır. Çalışmada hem gerçek anlamda yavru hayvanlar ve taze bitkiler için kullanılan hem de gerçek anlamın yanında fiziksel olarak büyüye bile olgunlaşmasını tamamlamamış gençler için de kullanılan “körpe” sözcüğü seçilmiş ve türkülerde körpe sözcüğünün hangi bağlamlarda geçtiği ve nasıl ele alındığı incelenmiştir.

Bu amaçla belirlenen türküler, alfabetik sıraya göre incelemeye tabi tutulmuştur. Belirlenen türküler usullerine göre; kırık hava ve uzun hava türkülleri olarak ayrılmış ve tablolar hazırlanmıştır. Tablolarda her türkü için repertuar numarası, incelenme ve derlenme tarihi, yöre, kaynak kişi, derleyen ve notaya alan bilgileri verilmiştir. Bu tasnifleme işinden sonra da türküler tek tek sözleri ile ele alınarak körpe kelimesinin türküdeki bağlam ve anlamı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Körpe, genç, kuzu, yavru, Türk halk müziği.

Abstract

According to the Contemporary Turkish dictionary, folk songs are a type of music written with syllabic meter and performed with folk melodies, describing the emotions and situations of the people. Many different topics such as love, infatuation, separation, death, homelessness, illness, heroism are covered in folk songs. Every situation that covers every moment of life takes place in folk songs. In this context, the study of folk songs that contain cultural accumulation is also the study of the life of a society.

This study is a document analysis study made by scanning the word "körpe" in the Turkish Folk Music Archive of the TRT Music Department. In the study, the word "körpe", which is used both for baby animals and fresh plants in real terms, and for young people who have not

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Osmaniye/ Türkiye, e-posta: ummugulsuncandeğer@osmaniye.edu.tr, ORCID İD: 0000-0002-6717-9311.

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, Ankara/Türkiye, e-posta: flzmt27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8835-3884.

completed their physical growth even though they have grown physically, was chosen and the context in which the word young is used in folk songs and how it is handled is examined.

The folk songs determined for this purpose were examined in alphabetical order. According to the determined folk songs methods; "kırık hava" and "uzun hava" songs were separated and tables were prepared. In the tables, the repertoire number, the date of examination and compilation, the region, the source person, the compiler and the note taker are given for each folk song. After this classification work, the folk songs were handled one by one with their words, and the context and meaning of the expression "körpe" in the folk song was evaluated.

Keywords: Pure youth, lamb, baby, Turkish folk music.

Giriş

Müzik evrensel bir dile sahip olup, genellikle insanların duygu durumlarını ifade ettikleri bir yoldur. Geleneksel müzik türlerinde ise farklı enstrümanlar, duygular ve ezgiler devreye girmektedir. Türk müzik türlerinden biri olan Türk Halk Müziği (THM) olarak isimlendirilen türkü, halkın damıtılarak bugüne gelen yüzlerce yıllık geçmişinin hikâyesidir. Âşık Veysel gibi pek çok Anadolu ozanı da türkü terimini "anonim Türk halk edebiyatı ürünü" anlamında kullanmıştır:

"Türklerdir bizim atamız
Halis Türküz kanı temiz
Şarkı gazeldir hatamız
Türküz türkü çağırırız" (Kafkasyalı, 2010).

Türküler, halkın yaşantısını, acısını, geleneğini, duygu ve düşüncelerini, inancını, hayallerini kısacası dünyasını ezgiyle birleştirip aktardığı birinci el kaynaktır. Bu özelliğinden dolayı türküler, sosyal ve tarihî açıdan önemlidir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğüne (E. T. 11.03.2022) göre *hece ölçüsü ile yazılmış ve halk ezgileri ile bestelenmiş manzume* olarak tanımlanan türkü aynı zamanda Türk'e özgü anlamı da içermektedir (Bekki, 2004, s. 25). Aça (2004, s. 272) türkülerin, belli bir nazım biçimine sahip olmayan hece ölçüsüyle meydana getirilmiş anonim ürünler olduğu hem koşma hem de mani nazım şekilleriyle söylenebildikleri gibi iki, üç, beş dizeden oluşan bentlerle de söylenebildiği ve hece ölçüsünün hemen her çeşidiyle meydana getirilmiş olduğunu belirtir.

"Türküler; yapı, konu ve ezgileri bakımından sınıflandırılabilir." (Güzel ve Torun, 2003, s. 168; Kaya, 1999, s. 138; Emnalar, 1998, s. 183-184; Elçin, 1986, s. 196). *Yapılarına göre türküler*, bent ve kavuştakları gruplanmasına göre farklı yapılara sahip olduğu için genelde en yaygın olanları şöyle sınıflandırılmaktadır: "1) Mani dörtlükleri ile bentleri olanlar 2) Dörtlüklerle bentleri olanlar 3) Üçlüklerle bentleri olanlar 4) Beyitlerle bentleri olanlar 5) Atışma tarzı" (Dilçin, 1983, s. 296-305, Akt. Artun, 2013, s. 7).

Konuları bakımından türkülerini tasnif etmek düşünüldüğü kadar kolay değildir. Türkülerin bir özelliği birden fazla konuyu işleyebilmeleridir ki bu da konularına göre tasnif etmeyi oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca, türkülerin konusuna göre sınıflandırılmasına dair yapılan çalışmalarda farklı başlıklar altında (Mehmet Özbek, 2010, s. 4; Yakıcı, 2007, s. 211; Bekki, 2004, s. 94; Pertev Naili Boratav, 1984, s. 150; Hikmet Dizdaroğlu, 1969) ele alındığı da bilinmektedir.

Ezgilerine göre türküler ise: Kırık havalar (Oyun havaları) ve Uzun havalar olarak sınıflandırılmaktadır. Kırık hava türküler genellikle sevda, aşk ve coşkunun olduğu daha hareketli türküler iken uzun havalar genellikle ağıtların yer aldığı serbest şekilde söylenen daha durağan türkülerdir. Hem kırık havalar hem de uzun havalar içinde türü ağıt olan türküler de bulunmaktadır. Ağıt türü türküler yörelere göre farklı isimlendirilmektedir. Bu isimlendirmeler bayatı (Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş

(Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğuşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş), sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elâzığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla) şeklindedir (Kaya, 1999, s. 245).

Bu çalışmada, türkülerin yapısı veya konusundan ziyade ezgilerine göre gruplandırılarak “körpe” sözcüğünün kullanımı izlenmiş ve türkülerdeki anlamı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada yer alan türküler, hem TRT Müzik Daire Başkanlığının THM repertuar arşivi kayıt bilgilerine hem de türkülerin notalarına ulaşılabilen 2006 yılından beri faaliyet gösteren “www.repertukul.com” isimli internet sitesinden derlenmiştir (E.T. 01.03.2022). Bu bağlamda, doküman inceleme yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmanın evrenini TRT THM repertuar arşivi oluşturmaktadır. Söz konusu arşivde bulunan yaklaşık 6000 türkü incelenmiş ve sözlerinde “körpe” geçen türküler belirlenip çalışmaya veri kaynağı olmuştur. Türküler kırık havalar ve Uzun havalar şeklinde önce repertuar numarası, adı, yöresi, derleyeni, kaynak kişisi, notaya alanı şeklinde tabloya yerleştirilip daha sonra bulgular iki bölüm (kırık havalar-uzun havalar) şeklinde sunulmuştur.

Bu çalışmanın konusu olan “körpe” sözcüğü sözlükte dört farklı şekilde tanımlanmaktadır. İnsan ve hayvan için henüz çok küçük yavru anlamına gelen körpe; meyve, sebze için taze anlamını taşıırken bütün bitkilerin topraktan ya da dalından henüz çıkmış sürgün anlamına gelmektedir. İnsanların gençlik dönemi farklı şekillerde isimlendirilebilir. *Ergen, taze, filiz, küçük, körpe* ya da *çocuk* ifadeleri kullanılabildiği gibi daha çok *delikanlı, yeniyetme* ya da *genç* ifadeleri kullanılabilmektedir. Aynı kelimeler sebze ve bitkiler için de kullanılabilmektedir. Ancak bitkiler için delikanlı, yeniyetme gibi kelimeler kullanılmamaktadır. Buradaki kelimelerle anlatılmak istenen aslında biyolojik olarak çocukluktan çıkış anlamı da ifade etmektedir (Türker-Küyel, 1986, s. 2). Bu anlamda çalışmada, körpe sözcüğünün ne anlamda, nasıl kullanıldığı örneklendirilmiştir.

Dede Korkut Kitabı’nda gençlik “körpe” sözcüğünden ziyade genellikle *yiğit* kavramı ile ifade edilmektedir. Yiğit kavramıyla eş anlamlı olarak alp kelimesinin geçtiği de görülmektedir. Yiğit kavramının içinde bulunan *er, eren, bahadır, alp, cesur, kahraman* gibi birçok ifadenin hem kadın hem erkek için kullanılıyor olması ise eski Türk toplumunda *alp tipi insan* olmaya verilen önemden gelmektedir (Karçığa, 2015, s. 150; Karçığa, 2016, s. 260; Ergün, 2019, s. 78-90).

Kozi Körpeş ve Bayan Sulu Destanı’nda, Kozi Körpeş (Körpe Kuzu) isimli bir erkek kahramandan bahsedilmektedir. Destanın farklı versiyonları bulunmakla birlikte destanda Kozi Körpeş’in isminin verilmesinde *anne ve babasının nazarında tek çocuk olmanın getirdiği aşırı sevgi, şefkat, sahiplenme ve özlem duygularıyla birlikte onun yetimliği* baz alınmıştır (Kaya, 2016, s. 32; Boyraz, 1996, s. 127; Awezov, 1997, s. 93-106; Nauanova, 2020, s. 1-9).

Araştırma halka açık bir ortam olan internet sitesinde yapıldığı için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamaktadır.

1. Kırık Hava Türkülerde Körpe

Bu bölümde kırık havalar kategorisinde yer alan türküler incelenmiştir. Körpe ifadesinin geçtiği kırık hava türkülerin sayısı 25’dir (Tablo1).

Tablo1. Körpe kelimesinin geçtiği TRT Repertuarında bulunan kırık hava türküler¹

TRT Repertuar No.	Türkünün Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan
-------------------	--------------	--------	-------------	----------	-------------

¹ TRT Müzik Dairesi THM Repertuarındaki türküler isimlerine göre alfabetik sıralamaya tabi tutulmuşlardır.

	ve İncelenme Tarihi					
1	2051 13.12.1979 Derlenme: 1976	Adatepe	Malatya	Sıddık Doğan	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek 03.11.1979
2	938 10.02.1975	Akça Ferikler ² İnce Ferikler	Erzurum	Faruk Kaleli- Sadrettin Akatay	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
3	3000 28.03.1988	Ay Gözümün Işığı	Azerbaycan	Huşeng Azeroğlu	TRT Müzik Dai. Bşk.	Altan Demirel
4	509 22.11.1973 Derlenme: 28.11.1946	Ayva Çiçek Açmış Yaz mı Gelecek	Balıkesir	Ali Turan Mehmet Turan İbrahim Çalgı	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
5	529 22.11.1973 Derlenme: 18.01.1954	Çarşamba Dedikleri	Samsun	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
6	2040 13.12.1979	Çarşamba'yı Sel Aldı	Samsun /Çarşamba	Yöre Ekibi	Nejat Buhara	Nejat Buhara
7	3916 09.03.1987	Çenende Tut Kelimeyi	Azerbaycan	Yöre Ekibi	TRT Müzik Dairesi Bşk	Ali Canlı
8	4044 12.01.1996	Çoban Beni Sudan Geçir	Elazığ	Nihat Kazazoğlu ³ - Adnan Çilesiz	Salih Turhan	Salih Turhan
9	4588 17.11.2005 Derlenme: 04.08.1938	Dedemin De Döşü Enni	Adana/ Kadirli- Avluk Köyü	Ahmet Torun	Ankara Dev. Konservatuarı	Altan Demirel
10	5167 19.06.2019 Derlenme: 2009	Dereye Aşşağı İnmiş Kurt İzi	Sivas/ Gölova	Bahire Ayan	Dursun Ayan	İhsan Öztürk
11	3198 İnceleme tarihi yok. Derlenme: 27.06.1942	Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim	Isparta/ Yalvaç- Örkenez	Mehmet Usta	Ankara Dev. Kons.	Nihat Kaya
12	1285 24.5.1977 Derlenme: 24.11.1966	Ektiğim Yonca	Erzurum	Muharrem Akkuş	Yücel Paşmakçı	Yücel Paşmakçı
13	1296 24.5.1977	Evlerinin Önü Yoldur	Erzurum/ Aşkale	Mustafa Günaydın	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi
14	1107 13.11.1975	Evlerinin Önü Yonca	(Doğu Anadolu) Ağrı	Ruhi Kanat	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
15	3583 28.02.1991	Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma	Erzincan	Ali Haydar Çiçek	Ali Ekber Çiçek	Altan Demirel- Mehmet Erenler
16	1164 04.12.1975 Derlenme:	İndim Çayırı Biçmeye (Teşi ⁴ Havası)	Artvin /Şavşat	Vasfi Akyol - Süleyman Altinkaya	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen

² Ferik: Körpe, taze, genç.

³ Nota kaydında Gazazoğlu olarak geçmektedir.

	13.11.1945					
17	605 15.03.1974	Koyun Gelir Yata Yata (Gelin Ayşe) (1)	Adana- Gaziantep	Aziz Şenses	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
18	605 15.03.1974	Koyun Gelir Yata Yata (Gelin Ayşe) (2)	Sivas/ Çelebiler Köyü	Hasan Küpeli	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
19	3665 10.12.1991	Körpe İken Kırdın Dalımı	Kahraman maraş	Âşık Mahsuni Şerif	Yıldıray Çınar	Altan Demirel
20	309 08.05.1973	Nasibolsa Gine Gitsem Yaylaya	Sivas/ Şarkışla	Talibi Coşkun	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
21	2832 20.02.1986 Derlenme: 20.07.1945 Notaya Alınma: 22.03.1985	Taksu Köprüsünden Saat Beşte Geçtim	Ankara/ Beypazarı	Ayşe Tokyol	Ankara Dev. Kons.	İsmet Akyol
22	2948 9.8.1994 Derlenme: 4.6.1994	Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazılar	Trabzon	Bicoğlu Osman Gökçe	TRT Müzik Dai. (Trabzon Müzik ve Halk Oyunları Derneği)	Erdem Çalışkanel- İbrahim Can
23	2354 Tarih yok.	Yastığı Kuş Tüyünden	Siirt	Yöre Ekibi	Nevin Akyol	Nevin Akyol
24	5009 12.04.2016 Derlenme: 16.09.2010	Yayla Yollarından	Konya/ Taşkent	Ayşen Başcı	Nafiz Camgöz	Nafiz Camgöz
25	2371 Tarih yok.	Ziliflerin Tutam Tutam	Giresun/ Şebinkarahi sar	Aziz Şeker	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı

1.1. Adatepe

"Adatepe" türküsü Malatya yöresine ait olup kaynak kişisi Sıddık Doğan'dır. Türküyü derleyip notaya alan ise Mehmet Özbek'tir. Türkünün makamsal dizisi *Hüseynî*, usulü 4/4 olup konusu ağıttır. 8'li hece ölçüsüyle yakılan ağıttın kafiye dizimi *aba* şeklindedir. Türkü 1 Mayıs 1950 günü Malatya'nın Doğanşehir ilçesinin Polat beldesinde şiddetli yağmur yağması ile oluşan sel esnasında, eşi askerde olan Asiye gelinin iki çocuğu ile sele kapılması sonucu ölümleri üzerine yakılmıştır (Tığ, 2023, E.T. 06.06.2023). Türküde doğal felaket karşısında insanın çaresizliği anlatılırken biraz da sitemle ikinci bölümde valiye çatılmaktadır. Validen askerleri bu felaketle mücadele etmek için göndermesi istenmektedir. Hikâyede Asiye'nin çocukları ile birlikte sele kapıldığı yazılmış olmakla birlikte türkü sözleri incelendiğinde aslında çocukların sel felaketinden sağ kurtulduğu ancak öksüz kaldığı ifade edilmektedir. Türküde kullanılan "körpe" sözcüğü ise geride kalan çocukların henüz küçük yaşta, anneye muhtaç olduğunu anlatmaktadır.

Adatepe Adatepe / Yağmur yağar sere serpe

⁴ Teşi: Teşi, yün ve pamuk eğirmeye yarayan iğ'dir. Kadının ev işlerini sembolize eder. Halay bir sağa bir sola kaydığında Serajeri adını alır. Oyunda ip eğirme, süt sağma, hamur yoğurma gibi ev işleri dile getirilir.

*Asiye'yi sele verdik / Yavruları kaldı görpe***1.2. Akça Ferikler İnce Ferikler**

"Akça Ferikler İnce Ferikler" türküsü Erzurum yöresine ait olup kaynak kişisi Faruk Kaleli ve Saadettin Akatay'dır. Türküyü derleyip notaya alan ise Muzaffer Sarısözen'dir. Türkünün makamsal dizisi nevrus usulü 10/8 olup konusu aşk ve sevdadır. Aşağıda sözleri verilen türkünün ilk üç mısrası koro tarafından söylenmekte ardından erkekler ve kadınlar birer mısra bağlantıyı seslendirmektedir. Üç kıtalık türkünün son kıtasında korodan sonra bağlantı bölümünü önce kadınlar sonra erkekler seslendirmektedir. Hece ölçüsüne riayet edilmeyen türkü koroya uygun bir türkü özelliği göstermektedir (Ek1). Bazı yörelerde "ferik⁵" körpe anlamına gelmektedir ve türküde geçen ferik ifadesi "körpe genç kızlar" için kullanılmıştır. Aynı zamanda, gençliği güneşten kavrulmamış beyaz ten ve zamanla kilo almamış ince beden olarak tasvir etmiştir. Türkü Erzurum kadın bar oyunları arasında yer almaktadır. Türküde genç kızların ve yaşlı kadınların tarlaya gidiş-dönüşleri, tarlayı ekip-biçmeleri, ekmek yapmaları taklit edilmektedir (Doğan, 2012: 30). Türküde gençlik ve yaşlılığın da bir anlamda oyun içinde ele alınmış olması, hayatın gerçeklerini kabullenmek olarak da ifade edilebilir.

*"Akça ferikler ince ferikler
Koro: Toplanın kızlar toplanın
Dizilin kızlar dizilin
Erkekler: Goca karılar tarlaya nasıl giderler
Kadınlar: Hah bele bele giderler
Akça ferikler ince ferikler."*

1.3. Ay Gözümün Işığı

"Ay Gözümün Işığı" türküsü Azerbaycan yöresine ait olup kaynak kişisi Hüşeng Azeroğlu'dur. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Müdürlüğü tarafından derlenen türküyü Altan Demirel notaya almıştır. Hüseyini makamında aşk ve sevdâ konusunun işlendiği türkünün usulü 12/8'dir. 7'li hece ölçüsü ve *abab* kafiye dizimi ile yazılan türkü dörtlükler halinde yazılmış bağlantı bölümü ise üç mısralık bir bölüm olarak eklenmiştir. Türkü yakıcı, kızına seslenmekte ve kızının güzelliğini, tazeliğini dile getirmektedir. Anne, "Bugünün şen körpesi" diyerek kızının henüz hiçbir derdi olmayan neşeli bir çocuk çağında yani küçük olduğunu ama gelecekte ana olacağını anlatmaktadır. Burada kızına seslenen anne kızının gençlik dönemini su perisi olarak da ifade etmektedir.

*"Bugünün şen körpesi / Sabahın sonasısan⁶
Analı dünyamızın / Sen de bir anasısan."*

1.4. Ayva Çiçek Açmış Yaz mı Gelecek

"Ayva Çiçek Açmış Yaz mı Gelecek" türküsü Balıkesir, Dursunbey, Şabanlar köyünden Ali Turan, Mehmet Turan ve İbrahim Çalgı'dan Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. Türkü 28 Kasım 1946'da derlenmiş, 22 Kasım 1973'te de repertuara girmiştir. Konusu aşk ve sevdâ olan türkünün usulü 2/4, makamıysa muhayyerküddidir. Türkü 11'li hece ölçüsü ve *aaa* kafiye dizimi ile üçer mısralık kıtalar halinde yazılmıştır. Türkünün derlenme fişinde ise derlenme tarihi olarak 5 Ağustos 1938 tarihi bulunmaktadır (Ek2).

⁵ Ferik aynı zamanda Osmanlı Devleti döneminde kullanılan askeri bir unvandır (Köprülü, 1995: 399).

⁶ Sona : Su Perisi

Türküde, "Hani bu güzelin körpe fidanı" dizesiyle ya evin körpe fidanı olan genç bir kızdan ya da evdeki bir gelinin çocuğundan bahsediliyor olması mümkündür. Söz konusu iki olasılık türkünün sözleri incelendiğinde daha net anlaşılacaktır. Türkü yakıcı, birinci bağlantıda yârine seslenirken, ikinci bağlantıda ise bir gelinden bahsetmektedir.

"Evlerinin önü vişne fidanı
Dolanı dolanı buldum odanı
Hani bu güzelin körpe fidanı
Bağlantı: Yandım Allah yandım al kanım akar
Al duvaklı gelin yoluma bakar."

1.5. Çarşamba Dedikleri

"Çarşamba Dedikleri" türküsü Samsun yöresinden olup yöre ekibinden Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. Türkünün derlenme tarihi 18 Ocak 1954 olup repertuara girişi ise 22 Kasım 1973'tür. Konusu aşk ve seveda olan türkünün usulü 5/4+2/4, makamıysa uşşaktır. Türkü 7'li hece ölçüsü ve *aaba* kafiye dizimi ile dörtlükler halinde yazılmış, bağlantı bölümlerinde ise 13'lü hece ölçüsü kullanılarak *aabb* kafiye dizimine geçilmiştir.

Türküde "Çarşamba yazıları / Körpedir kuzuları / Allah alnıma yazdı / Bu kara yazıları" kıtasında körpe kuzu ifadesi geçmektedir. Burada türkü yakıcı Çarşamba ovasının verimli ve hayvancılığa da uygun bir yer olduğunu ifade etmiştir. Zira körpe kuzuların varlığı, sürünün sağlıklı koyunlarına ve yavrulayabildiklerine işaret etmektedir. Türkü, her ne kadar aşk/sevda konusunu işlese de aslında Türklerin geçim kaynaklarından olan hayvancılığı da ele almaktadır. Aşağıdaki ilk satırda geçen yazı kelimesi ova anlamına gelmektedir. Kuzuların körpe olması ise henüz yeni doğdukları ve mevsimin ilkbahar olduğunu ifade etmektedir. İlkbahar aynı zamanda aşkın sevdanın kol gezdiği bir mevsimi de sembolize etmektedir. Ancak buradaki türkü yakıcının aşkını kaybetmiş olduğu da yine türkünün diğer sözlerinden anlaşılabilir.

"Çarşamba yazıları / Körpedir kuzuları
Allah alnıma yazdı / Bu kara yazıları
Bağlantı: Ben Samsun'a Gidemiyom Kar Olmayınca
Samsun Bana Haram Olsun Yar Olmayınca."

1.6. Çarşamba'yı Sel Aldı

"Çarşamba'yı Sel Aldı" türküsü Samsun / Çarşamba yöre ekibinden Nejat Buhara tarafından derlenip, notaya alınmıştır. Konusu aşk ve seveda olan türkünün usulü 5/4 + 4/4 makamı hicazdır. 7'li hece ölçüsüyle dörtlükler halinde yazılan türkünün kafiye dizimi *aaba* şeklindedir.

Bu türküde de 1.5.'te yer alan "Çarşamba Dedikleri" türküsündeki gibi "körpedir kuzuları" ifadesi yer almıştır. Türkü aynı dizelerle bir önceki gibi Çarşamba ovasının verimli ve hayvancılığa da uygun bir yer olduğunu ifade etmiştir. Türkünün geneline bakıldığında ise aşk acısı çeken türkü yakıcı gizli seveda çektiğini ve bunun alınma yazılan bir kara yazı olduğunu dile getirmektedir.

"Çarşamba yazıları / Körpedir kuzuları (Aman Aman)
Allah alnıma yazmış / Bu kara yazıları (Aman Aman)
Bu dağlar ulu dağlar (Aman Aman) / Yarım gurbette ağlar
Yari güzel olanlar / Hem ah çeker hem ağlar (Aman Aman)."

1.7. Çenende Tut Kelimeyi

“Çenende Tut Kelimeyi” türküsü Azerbaycan yöre ekibinden TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Müdürlüğü tarafından derlenmiş, Ali Canlı tarafından notaya alınmıştır. Türkü 7’li hece ölçüsüyle dördlükler halinde ve *aaba* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Konusu aşk ve sevdâ olan türkünün usulü 12/8 olup, makamı uşşaktır. Türkünün ilk kıtasında *Anan mene saklayıp/ Senin gibi körpeyi* ifadesi ile kızın güzelliği ve gençliği ifade edilmiştir. Ancak türkünün geri kalanına bakıldığında da türkü yakıcının “çenende tut kelimeyi” yani kimseye söyleme, çeneni sıkı tut ve “gel yanımda aparım” seni diyerek sevdiğini kaçırmaya niyetlendiği anlaşılmaktadır. Yine türkünün diğer sözleri incelendiğinde kavuşulamayan bir sevgiliye yazıldığı, körpe ve güzel olmakla birlikte bir zalimin kızı olduğu da ifade edilmektedir.

*“Çenende tut kelimeyi (Yeri de Gülüm Vay Vay) /
Beyaz giyer köyneği (Yeri de Gülüm Vay Vay)
Anan mene saklayıp (Yeri de Gülüm Vay Vay)
Senin gibi körpeyi (Yeri de Gülüm Vay Vay)
Bağlantı: Yeri de yeri de yeri de yeri de Gülüm vay vay
Gel yanımda aparım⁷ seni de gülüm vay vay.”*

1.8. Çoban Beni Sudan Geçir

“Çoban Beni Sudan Geçir” türküsü Elazığ yöresinden Nihat Gazazoğlu ve Adnan Çilesiz’den Salih Turhan tarafından derlenip notaya alınmıştır. Türkü 8’li hece ölçüsü ve *aa bb* şeklinde beyitler halinde yazılmıştır. Bir kız ile çobanın atışması şeklinde yazılan türkünün konusu aşk ve sevdâ olup, usulü 4/4, makamıysa uşşaktır.

Türkünün ikinci beytinde ve son beytinde çobanın söylediği kısımlarda körpe kuzu ifadesi geçmektedir. Kızın sudan geçmek için çobandan yardım istemesi ve karşılığında ona işveli bir şekilde kendini sunmasının hikâyeleştirildiği türküde çoban genç kızı körpe bir kuzuya benzetmiş ve yoluna gitmesine yardım etmiştir. Burada çobanın sözleri dikkatli incelendiğinde aslında genç kızın henüz çok küçük olduğu her ne kadar çobanın da genç kızda gönlü olmasına rağmen toplumsal normlar gereği kendini bırakmadığı ve son beyitte de “Körpe kuzum geç kalma geç/ Beni derde çok salma geç” şeklinde ifade edilmiştir.

<i>“Kız Çoban beni sudan geçir Boz bulanık suyun içir ..... Ver elime gonca gülün Sar kolunu ince belim.”</i>	<i>“Erkek Olmaz körpe kuzum olmaz Değirmenin suyu dolmaz Körpe kuzum geç kalma geç Beni derde çok salma geç.”</i>
---	--

1.9. Dedemin De Döşü Enni

“Dedemin De Döşü Enni” türküsü Adana/ Kadirli/ Avluk köyünden Ahmet Torun’dan Ankara Devlet Konservatuarı tarafından 04 Ağustos 1938’de derlenmiş, Altan Demirel tarafından notaya alınıp, 17 Kasım 2005’te incelenerek repertuara girmiştir⁸. Türkü 8’li hece ölçüsüyle, dördlükler halinde ve *aaba* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Konusu ağıt olan türkünün usulü 4/4 makamıysa segahtır.

⁷ Aparmak: Kaçırmak, alıp götürmek

⁸ Türkü Adana, Kadirli Ekşiler (Tatarlı) köyünden bir kadının Poyraz ve Dede adındaki iki oğlunun kendileri ile geçinemeyen köylüler tarafından öldürülmesi üzerine yakılmış bir ağıttır (Türkünün derleme fişi kaydı). www.repertukul.com, [E.T.: 12.03.2022.]

Türkü o dönemde Adana'ya bağlı Kadirli ilçesinin Avluk köyünden derlenmekle birlikte, bu türkü eski adı Ekşiler olan günümüzde Tatarlı köyünde yaşanmış, hikâyesi olan bir türküdür. Ağıt formundaki bu türküyü Emiş isimli bir anne iki oğlunun Musa tarafından öldürülmesi üzerine yakmıştır. Musa'nın Dede ve Poyraz isimli iki genci öldürmesinin nedeni ise bu kişilerin babasının Musa'nın babasını öldürmüş olmasıdır. Zaten türkü sözleri incelendiğinde olayın bir kan davası olduğu sonucu da çıkarılmaktadır (Görkem, 2001, s. 247). Emiş hanım çocuklarından birini daha büyük diğerinin ise henüz çok küçük olduğunu "körpe" diyerek ifade etmiştir. Burada aslında toplum içinde önemli bir sosyal dram olan kan davası meselesi işlenmiştir. Kozu Körpeş destanında da bahsedildiği gibi yetim kalan bu küçük çocuklar "körpe" olarak ifade edilmiştir.

*"Dedemin De Döşü⁹ Enni / Nenni Poyraz Oğlan Nenni
Öldürürler Guzularım / Ekşiler Evvelden Kinni*

*Evimizin Önü Arda / Kırat Gelir Kırpa Kırpa
Dede Oğlum Şöyle Böyle / Poyraz Oğlum Daha Körpe."*

1.10. Dereye Aşşağı İnmiş Kurt İzi

"Dereye Aşşağı İnmiş Kurt İzi" türküsü Sivas/ Gölova yöresinden Bahire Ayan'dan Dursun Ayan tarafından derlenmiş, İhsan Öztürk tarafından notaya alınmıştır. 11'li hece ölçüsüyle dördlükler halinde ve *aaab* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Konusu doğa ve hayvanlar olan türkünün usulü 10/8, makamıysa hüseynidir.

Türklerin konar-göçer yaşamı onları hayvanlarıyla iç içe yaşamaya ve onlara karşı derin bir sevgi beslemelerine neden olmaktadır. Bu türküde de halkın hayvanlarıyla ne kadar yakınlaştığının ifade edilmiştir. Türküde bir kurt tarafından kaçırılan körpe kuzudan ve kuzunun annesinin acısından bahsedilmiştir. Kuzusunu kaybeden koyunun acılı melemesi ve süttten kesilmesi aynı zamanda koyunun sahibinin de bu acıya ortak olması anlatılmaktadır. Türkü yakıcı burada yavrusunu kaybeden koyunu insanlaştırıp ona "*Mevla'yı seversen ağlatma bizi*" şeklinde yakarmaktadır. Türk insanının hayvanlara ve doğaya verdiği değeri burada açıkça ortaya koymaktadır.

*"Dereye Aşşağı İnmiş Kurt İzi
Kurt Ağzında Gördüm Bir Körpe Kuzu
Mevla'yı Seversen Ağlatma Bizi
Gel Koyun Meleme Vazgeç Kuzundan."*

1.11. Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim

"Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim" türküsü Isparta/ Yalvaç/Hüyükülü¹⁰ köyünden Mehmet Usta'dan Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından derlenip, Nihat Kaya tarafından notaya alınmıştır. Nota kaydında inceleme tarihi bulunmayan türkünün derlenme tarihi 27 Haziran 1942'dir. Türkü ağıt türünde olup 11'li hece ölçüsü ile üçer mısralık kıtalar halinde *aaa* kafiye dizimi ve iki mısralık bağlantıdan oluşmuştur. Hüseyini makamında 9/8'lik usul ile yazılmıştır.

Türkü eniştesi tarafından vurulan bir gencin kendi dilinden yakılmıştır. "*Evde yetim kaldı körpe kuzular*" dizesiyle ölen kişinin küçük çocuklarının babasız kaldığını ifade

⁹ Döş: Göğüs

¹⁰ Türkünün www.repertukul.com sayfasındaki tanıtım fişinde Örkenez (Bağkonak) geçmekle birlikte nota fişinde Hüyükülü köyü bilgi bulunmaktadır.

etmektedir. Burada da Kozı Körpeş destanındaki gibi yetim kalan çocuklar körpe olarak isimlendirilmiştir.

*“Dersanenin Önünde Goyun Guzular
Açman Yorganımı Yaram Sızılar
Evde Yetim Galdı Körpe Guzular
Bağlantı: Anacığım Anacığım Uyanamadım
Eniştemin Gurşununa Dayanamadım.”*

1.12. Ektiğim Yonca

“Ektiğim Yonca” türküsü Erzurum yöresinden Muharrem Akkuş’tan Yücel Paşmakçı tarafından derlenip notaya alınmıştır. Türkü 24 Kasım 1966’da derlenmiştir. 5’li hece ölçüsü ile üçer mısralık kıtalar halinde *aaa* kafiye dizimine göre yazılmıştır. Türkünün konusu aşk ve seveda, usulü 10/8, makamıysa uşşaktır. Türkünün son bölümünde türkü yakıcı sevdiğinin gençliğini ve güzelliğini körpe olarak nitelendirmiştir. 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde derlenen bu türküde küçük yaşta bir genç kıza olan sevginin dile getirildiği ifade edilmektedir. Körpe ifadesi çocukluktan yeni çıkan gençler için sıklıkla kullanılan bir tabir olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“Ektiğim arpa / Biçtiğim arpa / Sevdiğim körpe
Bağlantı Oy Lele Lele/ Vay Lele Lele
Elim elime / Kolun boynuma
Yar havalanmış/ Gelmez yanıma.”*

1.13. Evlerinin Önü Yoldur

“Evlerinin Önü Yoldur” türküsü Erzurum/ Aşkale yöresinden Mustafa Günaydın’dan Nida Tüfekçi tarafından derlenip notaya alınmıştır. 8’li hece ölçüsüyle üçer mısralık kıtalar halinde *aaa* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Aşk ve seveda konulu türkünün usulü 10/8, makamıysa uşşaktır. Aslında bu iki türküde de (1.13 ve 1.14) Türk toplumunun bir sosyal dramı olan çocuk yaşta evlilik meselesi dile getirilmiştir. Genç kıza olan seveda anlatılırken *anası kızından körpe* ifadesi ile kadınların genç yaşta evlenmesinden ve evlilik çağında kızı olan kadınların bile henüz çok genç olduğu ifade edilmiştir. *Kırsal kesimde hâlâ 12-13 yaşlarındaki kız çocuklarının evlendirildiği bilinen acı bir gerçektir. Kızların çocuk yaşta evlenmeye zorlanmasının altında yatan neden çoğunlukla ekonomik durumla bağlantılıdır. Tarım kesiminde kadının başta gelen görevlerinden biri de evlenip bir an önce tarlada tapanda çalışabilecek çok sayıda çocuk doğurmaktır* (Mete, Aksay Albuz ve Candegler, 2022, s. 588).

*“Evlerinin önü arpa / Koyun gelir kırpa kırpa/ Anası kızından körpe
Bağlantı Yandım dolanı dolanı / Türkmen kızı gel imane
Sen benimsin ey divane.”*

1.14. Evlerinin Önü Yonca (Hareli Baso)

“Evlerinin Önü Yonca (Hareli Baso)” türküsü Ağrı yöresinden Ruhi Kanat’tan Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. 8’li hece ölçüsü ile üçerli mısralar halinde yazılan türkünün kafiye dizimi *aaa* şeklindedir. Aşk ve seveda konulu türkünün usulü 4/4, makamıysa segahtır. 1.13’teki türkü gibi burada aynı durum mevcuttur.

*“Evlerinin önü yonca (Hareli Baso) / Yonca kalkar diz boyunca (Hareli Baso)
Anası kızından gonca (Hareli Baso) / Evlerinin önü arpa (Hareli Baso)
Koyun gelir kırpa kırpa (Hareli Baso) / Anası kızından körpe (Hareli Baso).”*

1.15. Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma

"Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma" türküsü Erzincan yöresinden Ali Haydar Çiçek'ten Ali Ekber Çiçek tarafından derlenmiş, Altan Demirel ve Mehmet Erenler tarafından notaya alınmıştır. 11'li hece ölçüsü ile dörtlükler halinde yazılan türkünün ilk kıtasında *abcb* kafiye dizimi diğer kıtalarda ise *aaab* kafiye dizimine dikkat edilmiştir. Gurbet konusunun işlendiği türkünün usulü 4/4, makamıysa hüseyindir. Türküde *anasız olur mu körpe kuzular* şeklinde geçen "körpe" ifadesi ile küçük çocuklardan bahsedilmiş ve gurbetin anayı çocuğundan bile ayırabildiği anlatılmıştır. Bu türküde ekonomik sorunlarla başka yere çalışmaya giden kişinin çocuklarından ayrılma zorunluluğu dile getirilmiş, çocukların ise anaya muhtaç ve küçük olduğu anlatılmıştır.

"Kağıda yazarlar ufak yazılar / Anasız olur mu körpe kuzular."

1.16. İndim Çayırı Biçmeye (Teşi Havası)

"İndim Çayırı Biçmeye" türküsü Artvin/ Şavşat yöresinden Vasfi Akyol ve Süleyman Altınkaya'dan Muzaffer Sarısözen tarafından 13 Kasım 1945'te derlenip, notaya alınmış, 4 Aralık 1975'te de THM repertuarına girmiştir. Türkünün adına "Teşi Havası", eklenmesinden aslında türkünün bir oyun havası olduğu ve oyun sırasında kadının ev işlerini sembolize edilerek oynandığı anlaşılmaktadır. 8'li hece ölçüsüyle üçlükler halinde hazırlanan türkünün ilk bendinde *abb* olan kafiye dizimi diğer bentlerde *aaa* şeklindedir. Konusu aşk ve sevda olan türkü 10/8 usulünde gülizar makamındadır.

Yukarıdaki 1.13 ve 1.14 örneklerinde olduğu gibi burada da *anası kızından körpe* ifadesi kullanılmıştır. Kızın annesinin genç olduğu vurgulanmıştır. Küçük yaşta evlenmiş ya da evlendirilmiş bir kadının genç kızından bahsedilmektedir.

"Eölerinin önü arpa (Leylim leylim yandım teşi)
Koyun gelir kırpa kırpa / Anası kızından körpe
Bağlantı Aman teşi yandım teşi/ Bu cana saldın ateşi
Gel yanıma sür savaşı/ Ben bir Türkmen kızı olsam
Arasam yarimi bulsam/ Ah böyle Cemal böyle Meral Türkmen gelini."

1.17. Koyun Gelir Yata Yata (Gelin Ayşe- 1)

"Koyun Gelir Yata Yata" türküsü aynı repertuar numarası ile kayıtlı iki türkünün ismidir. Birinci varyant Adana- Gaziantep yöresinden Aziz Şenses'ten Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. 8'li hece ölçüsüyle dörtlükler halinde *aaba* kafiye dizimi ile yazılan türkünün türü ağıttır. Usulü 3/4 olan türkünün makamı uşşaktır.

"Koyun gelir yozuyunan¹¹ / Ayağının tozuyunan
Gelin Ayşem sele gitmiş / Yanı çifte körpe kuzuyunan
Kara çadır eğmiyenen / Göğsü sedef düğmeyinen
İnsan kendin sele mi atar / Kayınbaba döğmeyinen."

Türkünün biri Gaziantep- Adana diğeri Sivas olmak üzere iki varyantı vardır. Her iki varyantta da sözler hemen hemen aynı olup konu da aynıdır. Bunun nedeni konar-göçer yaşam ile Çukurova, Sivas arasında yaylak-kışlak hayatı yaşandığı döneme ait bir türkü olmasından kaynaklıdır. Çukurova bölgesinde 19. yüzyılın ikinci yarısında konar-göçer yaşam devam etmektedir (Candeğer, 2020, s. 301-321). Buradaki Türkmen aşiret ve oymakları kışı ılıman bir iklimi olan Çukurova'da geçirirken, yazları ise daha yüksek olan Sivas yaylalarına gitmektedirler. Sivas Uzunyayla ve Kayseri Pınarbaşı, Halep Türkmenlerinin yaylaklarıdır. Ayşe Gelin'in ağıttının hangi oymağa ait olduğu tam olarak

¹¹ Yoz: Kısır ve erkek davardan oluşan sürü.

bilinmemekle birlikte hem Gaziantep-Adana hem de Sivas varyantının olması bu dönemdeki konar- göçer yaşamla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Türkünün farklı hikâyeleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki www.repertukul.com sayfasındaki sözleriyle de türkünün içinde yer alan halidir. Hikâyeye göre yemeği geç hazırladığı için kayınbabasından tokat yiyen genç Ayşe gelinin bu duruma çok içerleyip çocuklarıyla nehre atlayarak canına kıymasındır (Özdemir, 2023). İkinci hikâyede ise Ayşe ismi Anşa olarak geçmektedir. Kadirli'nin Harkaçtığı (Dikirli) köyünde ikamet eden Zakirliiler aşiretine gelin gelen Anşa, içme sularını da aldıkları Savrun çayına koyun ve kuzuları sulamak için götürür. Serinlemek için kıyafetleriyle birlikte Savrun çayına giren Gelin Anşa suyun debisinin yüksek olması ve kıyafetlerin ıslanınca olan ağırlığından çaydan çıkamaz ve sele kapılarak canından olur (Karakaş, 2011, s. 529).

Çok genç yaşta sele kapılan Gelin Ayşe'nin ağıtı zamanla türkü formunda kırık havaya dönüşmüştür. Türküde kendisinin yanındaki iki küçük çocuğu "körpe kuzuya" benzetilmiştir. Ağıtlar genellikle ölüm üzerine yakılmakla birlikte acıklı bir olayı hatırlama ve buradaki bütün duyguları yoğun bir şekilde yaşamakla ilgilidir. Ağıtlar sözlü kültürün bir parçası olarak bazen içinde kimin hikayesi olduğu net olarak geçmekle birlikte bilgiler kesin değildir (Artun, 2010). Bu Gelin Ayşe ağıtında da durum benzerdir. Türkünün iki varyantının olması, farklı yörelerde söylenmesi de bunu göstermektedir.

1.18. Koyun Gelir Yata Yata (Gelin Ayşe- 2)

"Koyun Gelir Yata Yata" türküsü aynı repertuar numarası ile kayıtlı iki türkünün ismidir. İkinci varyant Sivas/ Çelebiler köyü yöresinden Hasan Küpeli'den Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. Hikâyeli bir ağıt olan türkünün hikâyesi 1.17 nolu başlıkta verilmiştir. 8'li hece ölçüsüyle dördlükler halinde *aaba* kafiye dizimi ile yazılan türkünün türü ağıttır. Usulü 9/8 olan türkünün makamı uşşaktır. Sözleri yukarıdaki türkü ile aynı olduğundan burada tekrar verilmemiştir. Ancak ikinci varyantın nota kaydında şöyle bir açıklama yer almaktadır; "Yurt düzeyinde küçük farklarla çalınıp söylenen bu türkü, farklı iki usulle söylenebilmesi yönünden ilginçtir. Bu nedenle yukarıdaki iki örnek, kıyas olanağı sağlaması bakımından bir arada yazılmıştır".

1.19. Körpe İken Kırdın Felek Dalımı

"Körpe İken Kırdın Felek Dalımı" türküsü Kahramanmaraş yöresinden Âşık Mahzuni Şerif'ten Yıldırım Çınar tarafından derlenip, Altan Demirel tarafından notaya alınmıştır. 11'li hece ölçüsüyle dördlükler halinde yazılan türkünün ilk bendinde *abab* kafiye dizimine dikkat edilmişken diğer bentler *aaab* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Değiş türündeki türkünün usulü 7/8, makamıysa hüseynidir.

Türkü yakıcı, feleğe¹² bir sitem olarak *körpe iken kırdın dalımı* diye seslenmekte ve bu kadar gençken bile artık gelecekte ümidi kalmadığını dile getirmektedir. Yaşamının kötü geçtiğini bu nedenle de hayattan artık zevk almadığını söylemektedir.

"Körpe iken kırdın felek dalımı / Akar gözlerimden yaş gelir gider
Dünyanın zevkinden çektim elimi / Mevsim hazan oldu kış gelir gider."

1.20. Nasibolsa Gine Gitsem Yaylaya

"Nasibolsa Gine Gitsem Yaylaya" türküsü Sivas/Şarkışla yöresinden Talibi Coşkun'dan Muzaffer Sarısözen tarafından derlenip notaya alınmıştır. 11'li hece ölçüsüyle dördlükler halinde yazılan türkünün kafiye dizimi *aaab* şeklindedir. Aşk ve sevda konusu

¹² Felek kelime anlamı olarak gök, sema, dünya anlamlarıyla birlikte baht, şans, talih anlamlarına da gelmektedir (TDK, 2023).

işlenen türkünün usulü 10/8, makamı ise uşşaktır. Türk kültüründeki yaylak-kışlak kültürünün özlemle anıldığı görülen bu türküde türkü yakıcı sevdiğini *pınar gözü, körpe kuzu ve yayla kızı* olarak isimlendirmekte ve sevdiğini kendine yazması için yaradana dua etmektedir.

*"Yüce dağ başında pınar gözüdür / Sürüden seçilmiş körpe kuzusun
Güzeller başı yayla kızısın / Belki seni bana yazar yaradan."*

1.21. Taksu Köprüsünden Saat Beşde Geçtim

"Taksu Köprüsünden Saat Beşde Geçtim" türküsü Ankara/Beypazarı yöresinden Ayşe Tokyol'dan Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından 20.07.1945'te derlenip, İsmet Akyol tarafından 22.03.1985'te notaya alınmış, 20.02.1986'da da repertuara girmiştir. Türkü, vurulup ölen bir kişinin dilinden ölümünü anlatan bir ağıttır. Segah makamı olan türkünün usulü 4/4 tür. Türkünün bağlantı bölümünde genç yaşta öldüğü için hayıflanan bir babanın geride kalan çocuğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. "Beşikdeki körpe de guzuma ben buba olamadım" diyen gencin henüz beşikte bir çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca türkünün geri kalanı incelendiğinde ölümünden sorumlu olan kişilerin isimlerini verdiği de görülmektedir.

*"Taksu Köprüsünden saat beşde geçtim / Kanımı kadehe goydum da içtim
Saat bir olmadan toprağa düştüm
Bağlantı: Aman Ayler Beyler ben dünyama doymadım
Beşikdeki körpe de guzuma ben buba olamadım."*

1.22. Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazılar

"Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazılar" türküsü Bicioğlu Osman Gökçe'den Trabzon Müzik ve Halk Oyunları Derneği tarafından 4 Haziran 1994'te derlenmiş, Erdem Çalışkanel ve İbrahim Can tarafından notaya alınmıştır. Türkünün nota kaydında Sovyet¹³ işgalinden batıya göçenlerin türküsü (Göçmen Türküsü) ibaresi vardır. Türkü 11'li hece ölçüsüyle dörtlükler halinde ve *aaab* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Türkünün türü ağıt, usulü 5/8+7/8+8/8+9/8 şeklinde olup makamı hüseyindir.

Türkü, Trabzon limanından daha gerilere doğru ilerleyen ve işgal anında yaralanan bir kişinin ağıtıdır. Yarasının derin olduğunu ve kurtulamayacağını düşünen yaralı, evde bırakmış olduğu küçük çocukları için "evde ağlaşıyor körpe kuzular" ifadesini kullanmıştır. İkinci dörtlükte ise kurtulma ihtimalinin olmadığını düşündüğü için çocuklarını Hakk'a emanet etmiştir.

*"Trabzon'dan çıktım uzun yazılar/ Yağlı kurşun yedim yaram sızılar
Evde ağlaşıyor körpe kuzular / Ana ben vuruldum yaram derindir."*

1.23. Yastığı Kuş Tüyünden

"Yastığı Kuş Tüyünden" türküsü Siirt yöresi ekibinden Nevin Akyol tarafından derlenip notaya alınmıştır. 7'li hece ölçüsü ve dörtlükler halinde yazılan türküde *aaab* kafiye dizimi uygulanmıştır. Aşk ve seveda konusu işlenen türkünün usulü 4/4 olup makamı uşşaktır. Türkü yakıcı, sevdiği kızı anlatırken kızın ne kadar genç olduğunu "körpe" diyerek ifade etmiştir.

¹³ Burada geçen Sovyet ibaresi aslında Rusya anlamına gelmektedir. Trabzon I. Dünya Savaşı'nda Ruslar tarafından işgal edilmiş ve Rusya'da yaşanan Bolşevik ihtilali sonrasında yeni kurulan Sovyet Rusya 3 Mart 1918'de Brest Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekilmiştir. Dolayısıyla Trabzon'u işgal eden Sovyet Rusya değil Rusya'dır. Rus işgali ve Trabzon'daki mültecilerin durumuyla ilgili daha detaylı bilgi için Çaykırın (2021) incelenebilir.

*“Siirt etrafı tepe / Kar yağar sere serpe
Yenile bir yar sevdim / Hemi güzel hem körpe (Vay le vay le).”*

1.24. Yayla Yollarından

“Yayla Yollarından” türküsü Konya/ Taşkent yöresinden 16.09.2010’da Ayşe Başçı’dan Nafiz Camgöz tarafından derlenip notaya alınmıştır. 11’li hece ölçüsüyle dördlükler halinde yazılan türküde *aaba* kafiye dizimine uyulmuştur. Gurbet ve ayrılık konusunun işlendiği türkünün usulü 9/16, makamıysa hicazdır. Türkünün sözlerinden türkü yakıcının kızı gelin olan bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Gelin olan kızının henüz çok genç olduğunu, onun ayrılıp gurbete gelin gitmesinin ise kendisini çok üzdüğünü şöyle ifade etmiştir; “Gelin edip verdim körpe guzumu/ Büktü bellerimi ölüm ayrılık.” Kadının küçük kızını gurbete gelin etmesi ve sık sık göremeyecek olması onu derinden yaralamış ve ayrılığı da ölüme benzetmiştir.

*“Sana derim sana dinle sözümü / Bilirsin yoluna verdim özümü
Gelin edip verdim körpe guzumu / Büktü bellerimi ölüm ayrılık.”*

1.25. Ziliflerin Tutam Tutam

“Ziliflerin Tutam Tutam” türküsü Giresun/Şebinkarahisar yöresinden Aziz Şeker’dan Ahmet Yamacı tarafından derlenip notaya alınmıştır. 8’li hece ölçüsü ile üçlükler halinde yazılan türkünün iki farklı bağlantı bölümü bulunmaktadır. Kafiye diziminde ise ilk ve son bentte *aaa* kafiye dizimi uygulanmış, ikinci bentte buna dikkat edilmemiştir. Aşk ve sevda konulu türkünün usulü 9/8 olup, makamı hüseyindir. Bu türküde de daha önceki türkülerdekine benzer bir benzetmeyle “*anası kızından körpe*” ifadesi kullanılmış, kızın annesinin genç olduğu söylenmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu türküde de aslında küçük yaşta evlenmiş bir kadının gelinlik çağına gelen kızı sevgili olarak ifade edilmiştir.

*“Evlerinin önü arpa/ Koyun gelir kırpa kırpa
Anası kızından körpe
Bağlantı Ah dudu dillim ince bellim/ Kalem kaşım sırma saçlım.”*

2. Uzun Hava Türkülerde Körpe

Bu bölümde uzun havalar incelenmiştir. Körpe ifadesinin geçtiği uzun hava türküleri sayısı 7’dir. (Tablo2). Uzun havaların genellikle türü ağıtlardan oluşmaktadır. Bu ağıtların konularına bakıldığında kişi ya da topluma acı veren her olayın yer alabildiği görülmektedir. Anadolu’nun çeşitli yerlerinde farklı isimlerle anılan ağıtlar genellikle ölüm konusunu işlemekle birlikte, genç yaşta dul kalan kadın, baba evinden gelin olarak ayrılan gelin, gurbet, yayla, kuzu, geyik ve koyunların başına gelen olaylar da işlenebilmektedir (Artun, 2005, s. 1-30).

Tablo 2. Körpe kelimesinin geçtiği TRT Repertuarında bulunan uzun hava türküler

	TRT Repertuar No. ve Tarihi	Türkünün Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Notaya Alan
1	782	Aziziye’ye Giden Gelin	Çukurova	Âşık İmami	Halil Atılğan	-
2	885	Bizim Eller Yaylasına Yürümüş	Sivas/ Şarkışla	Âşık Veysel Şatiroğlu	Âşık Veysel Şatiroğlu	İhsan Öztürk
3	940	Erzurumlu Gelin Düştü Aklıma	Erzurum	Âşık Yaşar Reyhani	Bahattin Karakoç	-

4	201	Geyik Senin Baharın mı Yazın mı	Tokat/ Reşadiye	Mihrican Bahar	TRT Müzik Dai.	-
5	834	Koyun Gelir Sürüsünün Ardı Yok	Erzincan	Salih Dünder	Fahri Taş	-
6	692	Olmyasica Şu Gurbet Eli Nereden Çıktı	Malatya/ Arguvan	Hasan Durak	Hasan Durak	-
7	380	Yarin Elllerinde Dostun Köyünde	Malatya	Âşık Seyit Meftuni	TRT Müzik Dai.	-

2.1. Aziziye'ye Giden Gelin

"Aziziye'ye Giden Gelin" türküsü Çukurova yöresinden Âşık İmami'den Halil Atılğan tarafından derlenmiştir. 8'li hece ölçüsü ve dörtlükler halinde yazılan türküde kafiye dizimine dikkat edilmemiştir. Serbest ölçüyle okunan bu uzun hava türkü bir ağıt olup türü bozlak, makamıysa hicazdır.

Türkü yakıcı, vurulan Hanife gelinin kaynanasıdır. Oğlunun gelinini yanlışlıkla vurup öldürdüğünü ve ölen genç kadın için "hemi gelin hemi körpe" diyerek ne kadar genç yaşta olduğunu anlatmaktadır.

*"Aziziye'ye giden gelin / Gece geldi kağnyıman
Eller dediğim bellesin / Oğlum vurmaz göğnüyünen
Derede biçirdi arpa / Gezemedim sereserpe
Oğlum elin kırılardı / Hemi gelin hemi körpe."*

2.2. Bizim Eller Yaylasına Yürümüş

"Bizim Eller Yaylasına Yürümüş" türküsü Sivas/ Şarkışla yöresinden Âşık Veysel Şatıroğlu'ndan derlenip İhsan Öztürk tarafından notaya alınmıştır. Türkü 11'li hece ölçüsüyle, dörtlükler halinde, *aaab* kafiye dizimiyle yazılmıştır. Türkünün makamu hüseynidir. Bir çeşit doğa güzelleme olan türküde, kuzulayan koyunların körpe kuzularının yaylaya güzellik kattığı anlatılmıştır.

"Guzlanmış koyunlar kuzular körpe / Saf tutar güzeller el çırpa çırpa."

2.3. Erzurumlu Gelin Düştü Aklıma

"Erzurumlu Gelin Düştü Aklıma" türküsü Erzurum yöresinden Âşık Yaşar Reyhani'den Bahattin Karakoç tarafından derlenmiştir. 11'li hece ölçüsüyle önce beşlik ardından dörtlük bentler halinde yazılan türkünün beşlikleri saz ile serbest bir şekilde söylenirken, dörtlükleri şiir şeklinde seslendirilmektedir. Türküde Anadolu kadınının cefakâr halleri anlatılır. Gurbete giden erkeğinin ardında bıraktığı gelinin tek başına kalışı, doğayla başa çıkması, iplik bükmesi, tarlada çalışması, yüzünün gülmediği, tarak-sürme bilmemesi evinde çocuklarıyla yaşamını devam ettirmesi büyük bir özlemle anlatılmaktadır. İşin özünde ekonomik sebeplerle şehir dışına çalışmaya giden erkeğin evde tek başına bıraktığı sevdiği ve çocuklarına olan özlemi vardır. Türküde evde tek başına ayakta durmaya çalışan kadının küçük çocuğu "körpe yavru" ifadesiyle anlatılmıştır.

*"Yıkık avlusuna hasır sererek / Körpe yavrusuna göğüs gererek
Gündüzleri rüzgarlardan sorarak / Gece yıldızlara bakanım ah ah."*

2.4. Geyik Senin Baharın mı Yazın mı

"Geyik Senin Baharın mı Yazın mı" türküsü Tokat/ Reşadiye yöresinden Mihrican Bahar'dan TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Müdürlüğü tarafından derlenmiştir. Aşk

ve sevda konulu türkü 11'li hece ölçüsüyle dörtlükler halinde ve *aaab* kafiye dizimi ile yazılmıştır. Türkünün makamu çargâh olup usulü serbesttir. Türküde geyiğe seslenilmekte ve sarpa çıkması öğütlenmektedir. Geyiklerin birisinin ana yani büyük, ikisinin "körpe" yani küçük yavru olduğu anlatılmaktadır.

"(Of) Evinin önünde (de) yemyeşil arpa / Birisi anası (da) ikisi körpe
(Of) Al yavrularını (da) yörü bir sarpa / Sen de kavuşursun da yarine geyik."

2.5. Koyun Gelir Sürüsünün Ardı Yok

"Koyun Gelir Sürüsünün Ardı Yok" türküsü Erzincan yöresinden Salih Dünder'dan Fahri Taş tarafından derlenmiştir. 11'li hece ölçüsü ve üçlükler halinde yazılan türküde *aaa* kafiye dizimine uyulmuştur. Ağıt olan türkünün okunuş usulü serbest olup makamu hüseynidir. Türküde kurt tarafından kuzusu parçalanan bir koyuna ve eşini kaybeden bir geline seslenilmektedir. "Gel gelin ağlama vazgel yarinden" ifadesi ile gelinin eşini kaybettiği anlaşılmaktadır. İkinci bentte ise "Ağzında götürür bir körpe kuzu" ifadesi ile kurdun küçük kuzuyu kaptığı anlaşılmaktadır.

"Gel koyun meleme vazgel kuzundan / Gel gelin ağlama vazgel yarinden
Çay aşığı gider bozkurdun izi
Ağzında götürür bir körpe kuzu / Kurdun dişlerini kitlesin sızı."

2.6. Olmıyasıca Şu Gurbet Eli Nereden Çıktı

"Olmıyasıca Şu Gurbet Eli Nereden Çıktı" türküsü Malatya/Arguvan yöresinden Hasan Durak tarafından derlenmiştir. Hece ölçüsüne riayet edilmeyen türkü dörtlükler halinde *aaab* kafiye dizimiyle yazılmıştır. Gurbete çalışmaya giden bir kadının ölümüne ağıt şeklinde yakılan türkü serbest usulde okunmaktadır. Kadının ölümüyle geriye öksüz kalan çocuklarının daha çok küçük olduğu yine "körpe" kelimesi kullanılarak ifade edilmiştir.

"Olmıyasıca da şu gurbet eli nereden çıktı (Ah aney)
Körpe yavruları da neden öksüz bıraktı (Vah ölüm.)"

2.7. Yarin Ellerinde Dostun Köyünde

"Yarin Ellerinde Dostun Köyünde" türküsü Malatya yöresinden Âşık Seyit Meftuni'den TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Müdürlüğü tarafından derlenmiştir. 11'li hece ölçüsü ve dörtlükler halinde yazılan türküde ilk bent haricinde *aaab* kafiye dizimine dikkat edilmiş giriş bendinde ise *abab* kafiye dizimi uygulanmıştır. Her bendin sonunda tekrarlanan "Terk etmiş gitmiş bu gelin, bir gelin oy oy" mısrasında hece ölçüsü dışına çıkmıştır. Hüseyni makamında serbest usulle söylenen bu ağıtta genç yaşta ölen bir gelinin öksüz kalan küçük çocukları için yine "körpe" ifadesi kullanılmıştır.

"Yarin ellerinde dostun köyünde / Terk etmiş evini getmiş bu gelin
Körpe kuzuları kalmış evinde / Terk etmiş evini gitmiş bu gelin bir gelin oy oy."

Sonuç

Türküler insanların içinde bulunduğu duygu ve durumları en yalın haliyle ve arı bir Türkçe ile dile getirdiği mecralardır. Sevdiğine ulaşamayan aşık sözlerini türküler yoluyla iletir, acısına dayanamayan analar ölen yavrularını türkülerle anlatır. Kızı gelin olan kadın içinde bulunduğu duygularını türkülerle anlatır. Doğaya ait güzelliklerin dile getirildiği türküler ile de insanların yaylalara olan özlemi açığa çıkar. Ayrıca türkülerle kimi zaman da kahramanlarını, yarenlerini yad ettikleri görülür. Kısacası yakılan

türkülere hayata dair yaşadıkları, yaşamakta oldukları veya yaşayacaklarına dair hayalleri, düşünceleri ve duyguları yansımıştır.

Bu çalışmanın konusu olan “körpe” sözcüğü sözlükte dört farklı şekilde tanımlanmaktadır. İnsan ve hayvan için henüz çok küçük yavru anlamına gelen körpe; meyve, sebze için taze anlamını taşıırken bütün bitkilerin topraktan ya da dalından henüz çıkmış halini simgelemektedir. Türkülerde de azımsanmayacak bir yer bulan körpelik 25 kırık havada ve 7 uzun havada yer almıştır. Yörelere bakıldığında ise Erzurum yöresinden 4, Sivas yöresinden 4, Azerbaycan yöresinden 2, Adana yöresinden 2, Erzincan yöresinden 2, Malatya yöresinden 3, Samsun yöresinden 2, Ağrı, Ankara, Artvin, Balıkesir, Çukurova, Elâzığ, Giresun, Isparta, Kahramanmaraş, Konya, Siirt, Trabzon, Tokat yörelerinden birer türkü olmak üzere toplamda 32 türküde körpe kelimesi geçmektedir.

Genellikle aşk-sevda, gurbet, ölüm, ayrılık gibi konuların işlendiği türkülerde körpelik ifadesini anasını ya da babasını kaybetmiş küçük çocuklar için “körpe kuzu” şeklinde kullanıldığını görmek mümkündür. *Kozı Körpeş Destanı*'nda da çok sevilen ve yetim kalan kahraman körpe kuzu olarak ifade edilmiştir. Türkülerde körpe kuzu şeklinde ifade edilen çocuklar beşikteki bebeklerle ergenlikten yeni çıkmış gençler arasındaki grubu simgelemektedir. Buradaki körpelik insan yavrularının hayata karşı henüz hazır olmadığı, bir büyüğün koruması ve kollamasına ihtiyaç duyduğu şeklinde ifade edilmiştir.

Özellikle aşk ve sevda konulu türkülerde ise “anası kızından körpe” ifadesinin geçtiği görülmüştür. Bu ifade ile genç kıza âşık olan türkü yakıcı annenin genç görüldüğünü söylemeye çalışmıştır. Annenin kızından körpe olması küçük yaşta evlilik mevzuuyla ilgili bir ibare olarak tespit edilmiştir. Anadolu’da çocuk gelinler önemli bir toplumsal yara olarak hala ortada durmaktadır. Bu çocuk gelinlerin türkülerde sevgili olarak ifade edilebilecek çocuklarının olması ise yine başka bir çocuk gelin vakasının yaşanmasına vesile olabilecek bir durumdur. Türkülerde sevgili olarak görülen kadınların henüz 14-15 yaşlarında olması ve annelerinin de kızından körpe olması durumu genç anneleri işaret etmektedir.

Ağıt türü türkülerin bir bölümü kırık havalar içinde yer alırken bir bölümü de uzun havalar kısmında yer almıştır. Bazı ağıtlar zamanla hareketli türküler haline gelmiştir. Türkülerde halk kültürünün önemli bir geçiş dönemi olan evlilik ile ilgili bolca örnek görmek mümkündür. Türk halk kültürü içinde evlilik yuva kurmak önemli bir yer edindiği için konuyla ilgili çok fazla türkü olması oldukça normaldir. Ancak evlilik ile başlayan bu süreçte gelin olmak, gelin göçürmek, baba ocağından ayrılmak ağıtlara da konu olmuştur. Ağıt türünde olan kazara, yanlışlıkla ya da intihar yoluyla hayatını kaybeden genç gelinlerin türkülerinde de ya gelin ya da geride bıraktığı çocukları “körpe” olarak ifade edilmiştir. Gelinin başka bir ailenin içine gitmesi, uzak yere gitmesi gibi durumlar kalanlar için ölüme benzetilen bir ayrılıkla ifade edilmekte olup bu acı yoğun duyguların yaşanmasına da sebep olmaktadır. Gelin kızlarla ilgili türküler aslında daha fazla araştırmaya konu olabilecek bir konu olmakla birlikte burada “körpe” ifadesinin kullanıldığı türkülerle yetinilmiştir.

Kaynakça

- Aça, M. (2004). *Halk Şiirinde Tür ve Şekil, Türk Halk Edebiyatı* (Ed. Oğuz, M. Öcal). Ankara: Grafiker Yay.
- Artun, E. (2005). *Osmaniye’de Ağıt Söyleme Geleneği ve Osmaniye Ağıtları. Karacaoğlan’dan Bela-Bartok’a, Dadaoğlu’ndan-Aşık Feymani’ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*. Ankara, 1-30.
- Artun, E. (2010). *Çukurova Ağıt Söyleme Geleneğinde Gelin Göçürme. Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*. Balıkesir, 120-147.
- Artun, E. (2013). *Türkü Söyleme Geleneği ile Türkülerde Tür, Şekil ve Tasnif Üzerine Düşünceler. 4. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, Türkü, Türkülerimiz, Öyküleriyle Türküler Sempozyumu, 22- 24 Mart 2013, Fethiye-Muğla*.
- Awezov, M. (1997). *Kozı Körpeş- Bayan Sulu*. (Akt. Zeyneş İsmail ve Ahmet Güngör). *Bilig*, 5, 93-106.
- Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2. Baskı.
- Boyras, Ş. (1996). *Kozı Körpeş Bayan Sulu Hikayesinin Üç Versiyonu Üzerinde Mukayese Çalışması. Bilig*, 2, 121-134.
- Candeger, Ü. (2020). *Cebel-i Bereket’ten Osmaniye’ye Göç ve İskan (1850-2020), Osmaniye Araştırmaları I*, Ankara, Gazi, 301-321.
- Çaykırın, G. (2021). *Birinci Dünya Savaşı’nda Trabzon’un İşgali ve Müslüman Mültecilerin Durumu. Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19(33), 123-155.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. S. (2012). *Erzurum’da Oyun Folkloru. Sanat Dergisi*, (20), 25-40.
- Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*, İzmir.
- Ergün, M. (2019). *Dede Korkut Hikayelerindeki İnsan Yetiştirme. Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 78-90.
- Ersin, A. (2020). *Ankara Türküleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar, Çukurova Ağıtları, Metin- İnceleme*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kafkasyalı, A. (2010). *Türkü. Türk Yurdu Dergisi*, Ocak- 99, 269.
- Karakaş, A. (2011). *Çukurova Türkü Söyleme Geleneğinde Hikâyeli Türküler (Adana-Osmaniye)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karçığa, S. (2015). *Dede Korkut Kitabı’nın Anlam Bilimsel Çözümlemesinde Kavram Alanının Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Karçığa, S. (2016). *Dede Korkut Kitabı’nda Alplık Kavramı ve Alp Tipi İnsanların Özellikleri. Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 51, 259-272.

- Kaya, A. (2016). *Kırım Türk-Tatar Destanlarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Köprülü, O. F. (1995). Ferik. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 12, s. 399). İstanbul: TDV Yayınları.
- Mete, F. ; Aksay Albuz, S.; Candeğer, Ü. (2022). Halk Türkülerinde Saklanan Hayatlar: Kadın Ağzı Türküleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 582-594.
- Nauanova, G. (2020). Kozı Körpeş Bayan Sulu Destan Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (48), 1-9.
- Özbek, Mehmet (2010). Türkü Deyip De Geçme Tanı. *Türk Yurdu Dergisi*, Ocak - 99, (269).
- Özdemir, A.Z. (2023). <https://www.repertukul.com/KOYUN-GELIR-YATA-YATA-Gelin-Ayse-Ornek-1-605>, [E.T.07.05.2023].
- Tığ, İ. (2023). <http://bolgehaber67.net/kose-yazisi/1198/polattaki-felaket.html>, [E.T. 06.06.2023].
- TRT Müzik Dairesi THM Repertuar Arşivi.
- Türker-Küyel, M. (1986). Gençlik Kavramı. *Erdem*, 2 (4- Ocak), 1-11.
- Yakıcı, Ali (2007). *Halk Şiirinde Türkü/Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yücel, H. (2011). Türk Halk Müziği Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, (26), Eylül-Ekim, 1- 13.

İnternet Kaynakları:

www.repertukul.com, Erişim Tarihi: 07.03.2022.

<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11.03.2023.

Ekler

Ek1. Akça Ferikler İnce Ferikler türküsünün arşiv nota kaydı

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 938
İNCELEME TARİHİ: 10.2.1975

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

YAZAR
ERZURUM

KİMDEN ALINDI?
FARUK KADETİ AKATAY

NOTAYA ALAN
SARISÖZEN

AKÇA FERİKLER

KORO

AK CA FE RİK LER İN CE FE RİK LER TOP LA NIN GİZ LAR
TOP LA NIN Dİ Zİ LİN GİZ LAR Dİ Zİ LİN
ERKEKLER - OD CA GA RI LAR TAR LA VA NA SIL Gİ DER LER
ERKEKLER - OD CA GA RI LAR TAR LA DAN NA SIL DD DER LER
KADINLAR - DE LI KAN LI LAR TAR LA VI NA SIL BI CER LER
KADINLAR - MAH BE LE BE LE Gİ DER LER
ERKEKLER - " " " " " " DD DER LER
" " " " " " BI CER LER

1-
(KORO) AKÇA FERİKLER İNCE FERİKLER
TOPLANNIN GİZLAR TOPLANNIN
DİZİLİN GİZLAR DİZİLİN
(ERKEKLER) ODCA GARILAR TARLAYA NASIL GİDERLER
(KADINLAR) MAH BELE GİDERLER.

2-
(KORO) AKÇA FERİKLER İNCE FERİKLER
TOPLANNIN GİZLAR TOPLANNIN
DİZİLİN GİZLAR DİZİLİN
(ERKEKLER) ODCA GARILAR TARLADAN NASIL DÖNERLER
(KADINLAR) MAH BELE DÖNERLER.

3-
(KORO) AKÇA FERİKLER İNCE FERİKLER
TOPLANNIN GİZLAR TOPLANNIN
DİZİLİN GİZLAR DİZİLİN
(KADINLAR) DELİKANLILAR TARLAYI NASIL BİCERLER
(ERKEKLER) MAH BELE BELE BİCERLER

Ek 2. Ayva Çiçek Açmış Yaz mı Gelecek Derleme Fişi

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Ankara Konservatuvarı
Sayı : .....

Sand
No: 548

82
Fotoğraf
3

DERLEME FİŞİ

Söylenenin adı ve yaşı: Ali Furan 38, İbrahim Çalçı

Mesleği: Remçiler

Memleketi: vilâyeti Balıkesir kazası Dursunbey köyü Galınlılar

Kimden, ne zaman, nerede öğrendiği: .....

Çalanın adı ve yaşı: Mehmet Furan 42

Mesleği: Remçiler

Memleketi: vilâyeti Balıkesir kazası Dursunbey köyü

Kimden, ne zaman, nerede öğrendiği: .....

Parçanın adı : Yizne Fidan
Alındığı yer ve tarih : 5-8-1988 Dursunbey
Plâk numarası : 01/232 K/290
Plâkdaki yeri : 21 a1

Parçanın kimler tarafından alındığı:

Olman, Yânezgan, Bergünçler
Yezizler

PARÇANIN TEKSTİ	DÜŞÜNCELER
<p>Ayva çiçek açmış yazın gelecek ? gönlüm bu sendadan vaprı geçecek ? Sağ gözüm seyrigar parını gelecek ? uyan şapşeler uyan gel kut elinden nasıl ayılayın satlı dilinden Evlerinin ömü yizne Fidan Dolana dolana luldum adam Hani banım görpe Fidan Yandım allah yandım al kham atkar al dudakla gelimim galımla atkar</p>	R.

NOT: Uzun tekstlere fişin arkasında da devam edilecektir.